

przypadkach, kiedy mamy do czynienia ze zmiennym prawdopodobieństwem łowienia się ssaków w kolejnych dniach.

Liczebności ryjówek, oszacowane latem z materiału wyłowionego w stożki są 4 do 10 i więcej razy większe niż w zatraskach. Jesienią różnice między tymi ocenami zaciera się (Tabela 7).

Uzyskane dane wskazują, iż zróżnicowane (zwłaszcza sezonowo) reakcje poszczególnych gatunków ssaków na typ pułapki wpływają na wynik polowu i te parametry populacyjne, które opierają się na łowności ssaków.

BOOK RECEIVED

F. B. Golley & H. K. Buechner (Eds): A practical guide to the study of the productivity of large herbivores. IBP Handbook No. 7, Blackwell Sci. Publ., Oxford and Edinburgh, 1968, 308+XII pp. Price 40 s.

„Praktyczny przewodnik do badania produktywności dużych roślinożerców” ukazał się w serii podręczników Międzynarodowego Programu Biologicznego jako pozycja siódma. Jest to praca zbiorowa, w niewielkim tylko stopniu ujednolicona przez wymienionych redaktorów. Nie byłoby to zresztą zadaniem łatwym skoro poszczególne rozdziały zostały napisane przez 38 autorów z Afryki Południowej, Australii, Kanady, Kenii, Stanów Zjednoczonych AP, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego. Książka „rodziła się” długo, gdyż pierwszy jej projekt powstał w czasie sympozjum na temat dużych roślinożerców, zorganizowanego w Aberdeen i Cambridge w 1965 r. W ciągu tego czasu zmieniło się również podejście do ujęcia dzieła. Ostatecznie zdecydowano, że główny ciężar zostanie położony na zagadnieniach produktywności i przepływu energii (ca 1/3 objętości) oraz na technikach koniecznych do jej oceny (2/3 dzieła).

Wstępny rozdział omawia ogólne koncepcje produktywności i przepływu energii i ma charakter krótkiego wprowadzenia czytelnika w problematykę dalszych szczegółowych rozważań, głównie dotyczących metod badawczych. Następna część, zatytułowana — „Składniki przepływu energii”, obejmuje w 5 rozdziałach takie zagadnienia jak ocena liczby i zagęszczenia, kryteria wieku i wyróżnianie kategorii osobników w populacji, pomiary ilościowe i jakościowe pożywienia, metabolizm — (m. in. ze zwróceniem uwagi na bezpośrednie pomiary metabolizmu zwierząt w warunkach naturalnych, przy użyciu izotopów lub telemetrii), oraz metody badania wzrostu postnatalnego.

Druga zasadnicza część książki (właściwie cz. IV) zawiera rozdziały poświęcone metodom unieruchamiania i łowienia, hodowania dzikich zwierząt dla celów doświadczalnych. Przedstawiono tu krótki zarys metod fizjologii środowiskowej i obszerniej — techniki badania rozrodu i pożywienia. Uwzględniono tu zarówno techniki badań morfologicznych, mikrobiologicznych, jak też stosunki kosztów utrzymania i produkcji, metabolizm wody, produkcję i skład mleka itp. Dalsze rozdziały tej części dotyczą ocen stosunków środowiskowych jak roślinność, gleba, woda, oraz pewnych zabiegów stosowanych w hodowli dużych roślinożerców. Zagadnienia epizootiologii i zestawienie przeliczników różnych miar stosowanych w badaniach produkcyjnych uzupełniają tę część książki.

Stopień wyczerpania problematyki poszczególnych rozdziałów jest dosyć dowolny i nierówny. Powstaje zatem pytanie, czy takie ujęcie zadawała czytelników, spodziewających się znaleźć w podręcznikach MPB możliwie pełny i krytyczny przegląd metod mających zastosowanie w badaniach MPB. Wydaje się, że książka w pewnym stopniu zadanie to spełnia. Można mieć nadzieję, iż będzie ona stymulować dalsze badania, zmierzające do doskonalenia metod badania produktywności dużych roślinożerców i przyczyni się przynajmniej do pewnej standaryzacji metod, co ma istotne znaczenie w porównawczych badaniach prowadzonych w ramach MPB.

Z. P.